

SUÇLU — İNSAN PSİKOLOJİSİ

Doçent Dr. Faruk EREM

Bugünkü adli faaliyet sadece şu iki soruya cevap aramaktadır. Maznun suçu işlemiş midir? İşlemiş ise hâdiseye en iyi uyan kanun maddesi hangisidir? Birinci soru hâkime suç denilen fiilin zan altında bulunan kimse tarafından işlenmiş olup olmadığını araştırmak ödevini tahmil eder. Bu şüphesiz halli gereken bir meseledir. Fakat adaleti temin için suçun maznun tarafından işlendiğinin ispatı kâfi gelmez. Acaba fiilin, faile atfedilmesi mümkün müdür? Suçlunun iradesi üzerine müessir, sayısız ruhi ve içtimai hâdiseler mevcuttur. O halde (suç sabit olmuştur) sözü ile iktifa etmek kâfi değildir. Bu safhadan ileri gitmeyen, ilerisini araştırmayan hâkim vazifesini yapmış sayılmaz.

İkinci soruya gelince, hâdiseye tatbik edilecek en iyi kanun maddesini bulmak işi sırf bir şekil faaliyetidir. Suçlu insan tipi ve onun psikolojisi [1] büyük bir tenevvü arzeder. Zaten birbirine psikolojik bakımdan benzemelerine imkân olmayan insanların bir de anormal unsurlarla derece derece, muhtelif dozlarla bozulmuş oldukları düşünülürse vücuda

[1] Bibliografî: RIBOT (Th.) L'hérédité psychologique, Paris, 1925. — GELLY (Gustave) l'être subconscient, Paris, 1926. — CHRÉTIEN (Henri) Le toucher, Paris, 1925. — LEBON (Gustave) Psychologie des foules, 38 inci basılış, Paris, 1931. — NAST (Marcel) Le vagabondage et la prostitution des mineurs, Paris, 1909. — PRUDON (Roger) l'alcoolisme et ses toxicomanies au point de vue penal, Paris, 1936. — ZERBOGLIO (Adolfo) Considerazioni circa lo studio della personalità del delinquente Criminalia, 1938, Dicembre, fasc. III—IV, s. 132. — THOMAS (Maurice) l'instinct, Paris 1929. — GARAFALO (R.) La criminologie, Paris, 1905. — FERRI (Enrico) La sociologie criminelle, Paris, 2 nci basılış, Paris, 1914. — Aynı müellif, Les criminel dans l'art et la littérature, Paris, 1913. — FRINS (A.) Science pénale et de droit positif, Bruxelles, 1899. — KESLER, sosyoloji. — GÖKAY (Fahrettin Kerim) Ruh hastalıkları, 5 inci basılış, İst. 939. — NEVILLE (André) Verussetin sitolojik esasları, üniversite konferansları, 935—936, s. 203. — COOPER-COLE (Fay), çeviren, Medîha Berkes, Medeniyete giden uzun yol, Ankara 1943. — DURU (Kâzım Nami) Sosyolojinin unsurları, İst. 1936. — Erem, Ceza evlerinde cezanın ferdileştirilmesi, Adl. Ceridesi, 940 s. 772—781.

gelen halitenin yani SUÇLU - İNSAN'ın kanun vazıı tarafından, onu tanımadan tesbit ettiği kategorilerden hiçbirine sığmayacağı anlaşılır [2]. Hâkimin büyük emek sarfederek bulduğu (hâdiseye en iyi uyan kanun maddesi) ortalama bir hesap, basit bir tahminden ibaret kalır. Bu sebeple münhasıran işlenen suçta bakarak suçluya ceza vermek cezanın ferdileştirilmesi kaidesinin tatbikını mümkün kılmaz. Çünkü işlenen suçun nevi ile suçlunun şahsiyeti arasında kati bir münasebet yoktur. Eğer suç luyu ıslâh edecek bir Tedbir - Ceza'nın tesbiti icabediyorsa her şeyden evvel maddi bir hâdiseye olan ve işlenmesi ile artık maziye karışmış diyebileceğimiz suçta değil, yaşayan ve yaşamasında belkide cemiyet için faide beklenilebilecek şahıs üzerinde durmak lâzım gelir. Suç işlenmiş olsa dahi, cemiyetin bir ferdini cemiyet dışı etmeğe, mücbir sebepler olmadıkça, hâkimin hakkı yoktur.

Hülâsa edecek olursak bugün münhasıran suç ile meşgul olunmakta, suçlu ihmal edilmekte veya pek az nazara alınmaktadır, diyebiliriz. Bütün suçlular aynı seviyede kabul ediliyor, mutavassıt bir suçlu tipi örnek alınıyor. Şüphesiz anormal olduğu gözle kolaylıkla görülebilen suçlular hakkında ehliyetsizlik veya yarı ehliyet kararı veriliyorsa da asıl büyük kitleyi teşkil eden ve anormal tarafı birdenbire veya birkaç duruşma devam eden hâkim - maznun münasebeti neticesinde meydana çıkmayan anormal suçlular hakkında hiçbir hususi muamete tatbik edilmiyor. Halbuki bir kimsenin suç sayılan bir hareketi işlemiş olması bile, onun büyük bir ihtimalle, anormal bir insan olduğunu gösterir. Suç hâkime anormal bir insan karşısında bulunduğu şüphesini verdiği için ve yalnız bu bakımdan mühimdir [3].

Bu suretle ehemmiyetini ve zaruri olduğunu işaret etmeğe çalıştığımız (suçluyu tanıma) işinde en mühim unsur suçlunun psikolojik durumudur. Suçlu-insanın psikolojisi pek çok ve pek mütenevvi unsurlardan teşekkül eder. Fakat bu unsurların iki büyük sınıfta toplanması mümkündür. Bu iki guruba, her kriminooloji araştırmasında yer verilir. Bunlar suçlu üzerinde geniş mikyasta müessir olan ve irsiyetten ve cemiyetten gelen tesirlerdir:

I. PSİKOLOJİK VERASET

A — GENEL OLARAK VERASET: Veraset mevzuunu tetkike başlamadan evvel şu noktayı işaret etmekte faide vardır. Veraset mevzuu birçok kimseler tarafından ve ekseriya pekte ilmî olmıyan şekillerde tet-

[2] Erem, s. 772.

[3] Ferri, s. 9.

kik edilmiş ve bunun neticesine göre veraset unsuruna, kendisine ait olmayan birtakım vasıflar isnat edilmiştir. Sebebi meçhul görünen ruh veya beden bozukluklarının bir çoğuna sebep olarak ileri sürülmüştür. Bu sebeple veraset mevzuu üzerinde yazılan kitapları okurken çok dikkatli olmak lâzım gelir.

Veraset bugün artık inkâr edilmeyen bir hakikattir. Tesirini yalnız bir ailenin fertleri üzerinde değil, ırklarda ve hattâ bütün insan nevinde gösterir. Bugünkü insanın vücudunda bazı izler vardırki, eski devirlerde yaşamış insandan çok farklı olduğunu ispat eder, platysma adalesi, kuyruk sokumu vs. gibi [4]. Fakat yine bu izler, bugünkü insanın, geçmişteki insandan indiğini de göstermek bakımından manâlidir.

Bu suretle insan nevi, ırklar ve nesilden nesile devam eden aile verasetinin mevcudiyetinden şüphe edilemez. Fakat bu mevzuu tetkik ederken uğranılan güçlük irsi olan hâdiselerin daima sâf bir şekilde değil, diğer unsurlarla karışık bir halde kendini göstermeleridir. Nasıl bir madenin hakiki vasıflarını tesbit etmek için onu yabancı unsurlardan ayırmak mecburiyeti varsa verasetin esas vasıflarını tesbit için de böyle bir işe girişmek mecburiyeti vardır.

Diğer taraftan veraset hakkında tam bir fikir tekerrür eden hâdiseleri tesbit ile mümkün olacaktır ki bu ekseriya çok güç bazanda imkânsızdır. Çünkü irsi hâdiseler daima büyükbaba - baba - oğul - torun şeklinde ve muntazam bir zincir halinde değil fasılalarla da husule gelebilmektedir. Meselâ büyük babadan dört, beş nesil sonra gelen bir furuğda kendini gösterebilir. Bu sebeple işi tetkik eden kimsenin ömrü bu iki şahsı tetkike kâfi gelmez.

İnsanlarda nesillerin muayyen şecerelerden kopup geldiğini, araya yabancı bir unsurun girmediğini ispat etmek çok güçtür. Bazı aile suçları, tetkikatı yapan şahsa itiraf edilmedikleri için hataya sebebiyet verirler. Şunuda unutmamak lâzımdır: İnsan ırkları çok karışmış bir vaziyettedir. Çünkü birleşme işlerini, meselâ hayvanlarda olduğu gibi - kontrol etmek imkânı mevcut değildir.

Bu sebeple yukarda saydığımız mahzurlar mevcut olmadığı için veraset meseleleri hayvanlar ve nebatlar üzerinde tetkik ve tecrübe edilmiş ve alınan neticeler insanlara teşmil edilmiştir ki bunada tam bir ilmi metot demek oldukça güçtür.

Bu tecrübeler neticesinde bulunan kanunlardan en meşhuru Mendel kanunudur. Mendel tecrübelerinden birini (Mirabilis Jalapa) denilen nebat üzerinde yaptı. Bunun çiçekleri beyaz ve kırmızı olmak üzere iki

[4] Cooper-Cole, s. 9.

türlüdür. Beyaz ile kırmızı çiftleştirilirse bir taksim dört nisbetinde beyaz, bir taksim dört nisbetinde kırmızı, bir taksim iki nisbetinde penbe elde edilmektedir. Bu suretle elde edilmiş olan kırmızılar kendi aralarında çiftleştirilirse elde edilen çiçeklerin hepsi kırmızıdır. Eğer yine bu suretle elde edilmiş beyazlar kendi aralarında birleştirilirse hepsi beyaz çiçek verir. Fakat penbeleri kendi aralarında birleştirirsek elde edilecek çiçekler bir taksim dört nisbetinde kırmızı, bir taksim dört nisbetinde beyaz ve bir taksim iki nisbetinde penbedir. Tecrübeye ne kadar devam edilirse edilsin elde edilecek renkler bu nisbetler dahilinde tekerrür edecektir. Görülüyorki bu çiçeğin vasıfları intikal etmekte ve intikal hâdiseleri muayyen nisbetli bir kanuna dayanmaktadır. Beyaz kırmızı esas renklerdir. Penbe muhtelit vasıf arz eder.

Fakat bu muhtelit vasıf ancak bazı nevi nebat veya hayvanlar hakkında mevzuu bahis olmaktadır. Çünkü her nevide vasıflar aynı şiddette olmadığından ikisinin karışmasından mütevellit bir muhtelit nevi (Pembe) hasıl olmaz. Bilâkis iki vasıftan birisi verasete hâkim olur. Buna hâkim vasıf (Caractère dominant) denir [5].

Yine Mendel sarı ve yeşil renkleri ihtiva eden diğer bir nebat üzerinde bir tecrübe yapmış ve şu neticeyi elde etmiştir: Bir taksim dört nisbetinde yeşil, bir taksim dört sarı, bir taksim dört sarı, bir taksim dört sarı (mecmuu üç taksim dört nispetinde sarı). Eğer bir taksim dört sarı ile bir taksim dört diğer sarı birleştirilirse netice yine şudur: Bir taksim dört yeşil üst tarafı hep sarı.

Görülüyorki bu birleşmede muhtelit bir nevi hasıl olmuyor. İki renkten biri (sarı) diğer renge nazaran verasete hâkim rol oynuyor. O halde bu nebatta hâkim karakter sarıdır.

Mendelin araştırmaları ve elde ettiği neticeler yirminci asrın başına kadar unutulmuştur [6]. Bu asrın başındaki varlığı neticelerin doğru-

[5] Neville, s. 203.

[6] Kökay (Fahretin Kerim) s. 54: (Avusturya'nın Braun şehrinde nebatat ve hayvanat ile meşgul olan Gregor Mendel 19 uncu asrın nisfiahirinde bu kanunları koymuştur. Bir müddet bu kanunlar ihmal edilmişti. Bilâhare diğer âlimler tarafından çaptandırıldı. Bu kanun mucibince testaliip suretiyle her hangi bir mahsûlde peder ve validenin alâmeti farikası ayrı ayrı değil, birininiki diğerine galebe ederek meydana çıkar. Diğer gizli kalır. Birine galip vasıf diğerine mağlûp vasıf ismi verilir. Siyah kıvrık saçlı bir insanla, kumral ve düz saçlı bir kadının birleşmesinden husule gelen çocuklarda siyah ve kıvrık saç dominantdir. Fakat hücrede düz saçta gizli istidat haline geçmiştir... İnsanlarda kıvrık saçın düz saça, siyah saçın sarı saça, koyu gözün açık renkli göze, seker hastalığı tabii hale dominans olduğu görülmüştür. Dominans ve ressesivite hiç bir vakit mutlak ve tesbit edilmiş kıymetler değildir. Daha ziyade nisbidir. Sonra aynı bir istidat, diğer istidat müvacehesinde dominant olduğu

luğu anlaşılmiş ve mendel kanunları ele alınarak tekemmül ettirilmiştir.

Bilhassa Amerikada veraset meseleleri ilmi bir şekilde tetkik edilmektedir. Morgan [7] aynı birleştirme işini sineklerin bir nevi üzerinde yapmış ve aynı mahiyette veraseti ve intikal nispetlerini ispat edici neticeler elde etmiştir.

Veraset meselesinde intikali temin eden unsurun hücredeki kromozomlar olduğundan bugün artık şüphe edilmiyor. [8] [9].

Veraset meselesinde ispat edilmiş hususlar şunlardır:

1. Ana babanın vasıfları aynı ise bu vasıflar çocuklara geçer.
2. Eğer ana ve babanın vasıfları arasında ayrılık varsa o zaman Mendel kanunlarını tatbik etmek lâzımdır.. Çocukların bazıları muhtelit
3. Veraset yolu ile intikal eden bazı vasıfların çocukta patlak ver-
vasıf arz edebilir.

mesi için uygun muhit ve şartlara ihtiyaç vardır. Bu son nokta adli psikoloji bakımından çok ehemmiyetlidir. Ekseriya bizi tereddüde düşürür. Suç amili olan ruh bozukluğu irsi midir [10]. Yoksa cemiyetten iktisap edilmiş bir vasıf mıdır? Bunu kesin surette halletmek çok zordur. Bu

halde diğerinde regressif olabilir. Meselâ mavi gözlülük, renkсіzlük karşısında dominant iken esmer gözlülük karşısında regressifdir. Lenz'e göre birtakım istidatlar vardırki erkekte dominant iken kadında regressiftir. Sonra gençlikte aşikâr regressif olan muayyen istidatlar ihtiyarlıkta dominant veyahut aksidir.)

[7] Morgan'ın araştırmaları hakkında, Neville, s. 204.

[8] Neville, s. 203: (Her nebati ve hayvani hücrenin merkezinde küçük bir çekim cisimleri bulunur. Chromosoma ismini alan bu cisimler koyu ya boyanabilir, ikiser ikiser olmak üzere guruplar teşkil ederler ve aynı nevi için sabit bir âdette buluncurlar. Kromozomlar her hücre bölünmesinde tezahür eder. Cinsi hücrelerin teşekkülü safhalarında yumurta veya spermatozoit dahilinde her bir kromozom'unun bir teki dışarıya atılır ve bu şekilde hücre dahilinde kromozoma adedi yarıya iner. İki hafta sonra yani spermatozoit ile yumurtanın birbiri ile birleşmesi neticesinde kromozoma çiftleri yeniden teşekkül ederek nevinin tabii kromozoma adedi tekrar meydana gelir. Bu suretle her şahsın hücrelerinde babadan ve anneden gelen aynı âdette kromozoma tesadüf edilir ve her bir kromozoma çifti biri anadan diğeri babadan gelen unsurlar teşkil eder.)

[9] Kromozomların Mendel kanununa göre birleşme ve bölünmesi hakkında, Gökay (Fahrettin Kerim) s. 54.

[10] Gökay (Fahrettin Kerim) s. 45: (Bir millette meccaninin çoğalması, psikopatların artması, cürümlerin çoğalması o milletin içtimai vaziyetini tehlikeye koyduğu gibi bütçesine de büyük bir yük teşkil eder. Fransada dört yüz kişiye bir hasta isabet ettiği, Sen vilâyetinde 275 kişiye düşüğü, bu hastaların çalışmamaları, beslenmeleri, mucip oldukları zararlar Fransız bütçesinde milyonlar milyarlar teşkil ediyor. Psikopatların, mücrimlerin, diğer anormallerin zararlarında düşünülünce irsiyet kanunlarının ehemmiyeti göre çarpır. Yapılan araştırmalarla veladi belahat, şizofreni, sirküler delilik, esasi sar'a, irsi körlük, ve diğer veladi mayup suiteşekküllerde irsi tehlikenin ehemmiyeti bulunmuştur).

tereddüt nazari hal değildir, tatbiki ehemmiyeti büyüktür. Çünkü bu ihtimallerden biri veya diğerinin kabulüne göre alınacak tedbirler değişecektir.

İnsanlar üzerindeki veraset tetkiklerinden şu neticeler elde edilmiştir:

a) Yapılış veraseti: Boy, kafa tasındaki hususiyetler (kafa tasının en geniş ve en uzun noktaları arasındaki mesafeler gibi) çene, burun, kulak şekilleri, gözlerin cildin rengi v.s. Anatomik vasıfların intikal ettiği gözle görülmekte ve herkesçe teslim edilmekte olan bir hakikattir.

b) Dahili uzuvlar veraseti: Bu veraset şekli diğerlerinden daha geç müşahade edilmiştir. Bir ailenin bütün fertlerinde kendini gösteren mide ülseri, böbrek hastalıkları, muayyen yaşta gelen irsi sağırılık, irsi miyopluk, renk körlüğü (daltonizm) v.s.

c) Biyolojik veraset: Bilhassa son araştırmalar neticesinde kan guruplarının irsiyeti meydana çıkmıştır. Ana babanın gurubu aynı ise, çocuğun gurubunda aynıdır. Eğer ana veya babanın kan gurubunda ayrılık varsa Mendel kanunu hükmünü yürütür.

Biyolojik irsiyetin diğer bir halide medeni veya nebati zehirlere karşı bazı kimselerde görülen muafiyet halidir. Diğer taraftan hastalıkların bazılarında mukavemet veya mukavemetsizlik, bazı hastalıklardan fazla müteessir olmak gibi hallerin de irsiyeti tesbit edilmiştir.

ç) İrsi hastalıklar: Hastalıkların bazılarının irsi olduğu muhakkaktır [11]. Firenginin irsi olduğu zannedilmektedir. Fakat buna rağmen ana rahminde teşekkül ederken bazı fizyolojik sebepler neticesinde çocuğun bu hastalığa karşı muafiyet elde etmesi ve hastalıksız doğması mümkündür. Koku almamazlık, erken bunama, titreklik irsi hastalıklardandır. Verem için veraset şekli katî olarak ispat edilememiştir. Fakat veremlilerin çocuklarında vereme istidat daima görünür. Kronik hale gelmiş alkolizmin veraset yolu ile intikaline raslanmıştır.

Görülüyorki bu dört nokta tereddütsüz kabul edilen hakikatlerdendir. Fakat acaba bunlara beşincisini ilâve edebilir miyiz? Yani nasıl, boy çene, kafatası ölçüsü ve diğer nispeten maddi diyebileceğimiz vasıfların intikali gibi baba ve ananın psikolojisi de evlâda intikal edermi? Eğer bu kabul edilirse verasetin suçlu psikolojisine teşmili mümkündür. Bunları kısaca ifade edelim:

İnsan psikolojisi irsi midir? İrsi suçluluk mevcut mudur? Şimdi bu iki sorunun cevabını araştırabiliriz:

[11] Kalp hastalıkları, sar'a, isteri nin irsiyeti hakkında, Gökay (Fahrettin Kerim) s. 57

B — İrsî insan psikolojisi:

a) Tabii itişlerin intikali. Hâdise evvelâ hayvanlar üzerinde araştırılmıştır. Tavuğun altına konan ördek yumurtasından çıkan yavru derhal suya doğru koşar, tavuk anadan bunu görüp taklit etmesine imkân yoktur. O halde yeni doğmuş bir hayvanı buna sevkeden nedir? Bazı böcekler mevsim sonunda yumurtalarını bırakırlar ve yumurtanın yanında çıkacak tırtılın yiyebileceği bir gıda maddesini de bırakmayı unutmazlar. Mevsim sonunda ölürlür. Yumurtadan çıkan yavru ölü ana babanın bıraktığı gıda ile ilk günlerini geçirir. Ana babayı buna sevkeden nedir? Daha yıl görmemiş bir sincap kışın yaklaştığını hisseder ve bir kovuğun içinde yuvasını ve kışın yetecek kadar gıda ambarını düzer, bu his nereden geliyor? Tatlı su balıkları bir nevi az derin sularda doğarlar büyüdükçe derin sulara hicret ederler, fakat yavrulama zamanı geldi, doğdukları aynı mahalle avdet ederler, ve doğdukları aynı mahalle yumurtalarını bırakırlar. Ana balığa bu hissi veren nedir [12]?

Bütün bu misaller gösteriyor ki hayvanları şuur ile izah edilmesi mümkün olmayan bir psikolojik unsur muayyen bazı hareketlerde bulunmağa sevk etmektedir. Buna tabii itiş diyelim. Tabii itişin insanlarda da mevcut olduğu aşikârdır. Hayvanlarda olduğu gibi, bu his bilhassa şu hususiyetleri arz eder:

aa. Tabii itiş her türlü tecrübe ve görenekten evvel, insanda doğuştan mevcuttur. İnsan zekâsı ise tecrübe ve hâdiselerin tesiri ile yavaş yavaş inkişaf eder.

bb. Zekâ ve şuurun emeklemesi, yanılması, sonra hatasını anlayarak doğru yolu tekrar bulması zikzaklar çizmesi tabii itişte yoktur. Tabii itiş mihaniki bir emniyetle hareket eder ve dosdoğru yolunu bulur [13]. Tabii itiş tekâmül etmez, kıymetini kaybetmez, kıymetlenmez, olduğu halde kalır [14]. Uğradığı değişmeler istisna denilebilecek kadar azdır.

Bu suretle hususiyetlerini kısaca anlattığımız tabii itiş irsi midir, bundan şüphe edilemez. Bir kısmı ferdin bir kısmı nevin bekasını temin eden bu tabii itişlerin verasetten başka bir sebeple izabına imkân yoktur.

b) Hissetme hassalarının intikali.

aa. Dokunma - psikoloklar dokunma (lamise) ya umumi dil adını takmışlardır. Bu his her canlıda bulunur [15]. Dokunma deri ve adale

[12] Tabii itişe diğer misaller hakkında, Thomas, s. 191, 275.

[13] Ribot, s. 12.

[14] Dweishauvers, Psikoloji, ç: Mustafa Şekip Tunç, s. 170.

[15] Ribot, s. 40.

hassasiyetinden gelir, acı ve tatlı hisler uyandırır [16]. Husule getirdiği bu psikolojik neticeler dolayısı ile diğer hissetme hassaları gibi bir psikoloji mevzuudur.

Dokunmanın irsiyeti kabul edilmiştir. Bazı kimselerde irsi olarak cilt üzerinde ufak bir tazyikten dayanılmaz acı duymak hassası bulunur.

bb. Görme - Görme ile ruh arasındaki rabita çok büyüktür. Ani olarak kör olanlarda görülen çıldırma hâdisesi anadan doğma körlerin hafıza ve muhayyalesinin gözleri gören kimselerden daha çok başka türlü olduğunun anlaşılması bunu ispat eder.

Görme uzuvunun teşekkülü şekli, kuvveti şahıstan şahsa değiştiği gibi bilhassa aileden ailyee de değişmektedir. İrsi miyopluk, ve buna benzer hallerin intikali sık sık görülür.

cc. Duyma - Düşünmeye dayanan fikir ve birçok ruhi hâdiseler kulaktan alınan ses intibaları ile teşekkül ve inkişaf etmiştir. Anadan doğma sağırların, anadan doğma dilsiz olmaları, zekâca tam inkişaf etmemeleri duyma ile psikolojik âlem aarsındaki rabitaları gösterir [17].

Duyma kabiliyetindeki sakatlıkların irsi şekilleri tesbit edilmiştir. Bilhassa bu hal daima aynı yaşta kendini gösterir. Babanın sağır olmağa başladığı yaşta evlâdın duyma hassasının eksilmekte olduğu ispat edilmiştir. Büyük müzisyen yetiştiren ailelerin mevcudiyeti, de, duymada irsiyetin delilidir.

c) Hislerin ve ihtirasların intikali:

aa. İfade: Bazı ruhi tembihlerin husule getirdiği reaksiyonlar, tam manası ile irsidirler. Anadan doğma kör bir insan kızınca çehresinde ve diğer uzuvlarında hasıl olan reaksiyonlar gören insandakinin aynıdır. Yüzün kızarması, kalb vuruşunda artış vs. Diğer ihsasların doğurduğu, gülme, yüz ekşitme, tüylerin diken diken oluşu, el titremesi gibi hallerde herkesçe malûmdur. O halde ırk farkı olmaksızın dahi, muayyen hisler muayyen ifade hareketleri doğurmaktadır ki bunu müktesep bir kabiliyet değil, irsi bir hassa olarak kabul edebiliriz.

bb. İhtiraslar: Bunların arasında yalnız oburluk, alkola düşkünlük, cinsi faaliyette ifrat gibi nisbeten maddi tezahürlü olanların değil, hasilik, bir ideal peşinde koşma, fedakârlık, kumar veya yalnız kendini düşünme gibi olanların da irsi oldukları ispat edilmiştir.

O halde şimdiye kadar söylediklerimizi nazara alarak, bu bahsin başında kendimize sorduğumuz sualin cevabını verebiliriz. İnsan psikolojisi geniş mikyasta irsidir. Bu kabul edilince ikinci sualin cevabında kısmen

[16] Chrétien, s. 267.

[17] Bournin, s. 255.

verilmiş olur. Çünkü suçlu psikolojisini umumi psikoloji kanunlarından ayırmak imkânsızdır.

C — İrsi suçlu psikolojisi: Bu mesele müsbet şekilde ilk defa Amerikada tetkik edilmiştir. Amerikan araştırmalarının iyiliği ve doğruluğu seçilen metodun üstünlüğünden gelir: Tecrübe ve müşahade. Bilhassa ikizler nazarı itibara alınmıştır. Aynı ana ve babadan aynı zamanda iki çocuğun, doğar doğmaz birbirlerinden ayrılması ve başka başka muhitlerde yetiştirilmesi ve elde edilen neticelerin tesbiti şeklinde yapılan bu tecrübelerden inandırıcı neticeler elde edilmiştir. Yalnız burada dikkat edilecek bir nokta vardır. Müşahade edilecek çocukların hakiki ikizler olmasıdır. Yani bir tek yumurtanın ilkahından hasıl olmalıdırlar. İstisnai ahvalde husule gelen ve iki yumurtanın aynı zamanda ilkahından hasıl olan ikizlerdeki benzerlik diğerlerine nazaran daha azdır.

Bu sahada neşredilen eserlerin hemen hepsinde iki neticeye varılmaktadır. Suç ve kötü hareketlere temayül her iki çocukta görülmüş ve fakat muhitin tesiri ile temayülü önlemek mümkün olmuştur.

Suçlu psikolojisinin irsi olduğunu tesbit maksadı ile seçilen diğer bir metotta suçluların ailelerini araştırmak, suçludan geriye doğru giderek aynı ailenin yetiştirdiği suçlu miktarı ve işledikleri suçların nevini tesbit etmektir. Bu araştırmalar neticesinde hakikaten (suçlu - aile) diyebileceğimiz ailelerin mevcudiyeti ve işlenen suçlar arasında az çok bir benzerlik olduğu müşahade edilmiştir. Birkaç misal verelim:

Amerikada Hütson ayaletinde birkaç suç işlemiş ruh bozukluğu had devrede olan bir kadın kendi seviyesinde bir erkekle evlenmiştir. Bu kadından gelen seksen furuun dörtte birinin suç işlediği ve geri kalan üçte dördünün alkolik deli, yarı deli, ahmak ve dilenci oldukları görülmüştür.

Junkes adında ve 18 inci asrın ilk yarısında yaşayan ve alkolik ve serseri olarak tesbit edilen bir şahsın kurduğu aile tetkik edilmiştir. Bu şahsın muhtelif kadınlardan doğan çocukları dar bir muhit içinde kalmışlar ve dağılmamışlardır. Çocukların bazılarının bizzat kendi kızkardeşleri ile münasebette buldukları ve çocuk sahibi oldukları görülmüştür. Bu suretle verasetin tesiri daha bariz olacaktır. 1840 yılında bu ailenin şeceresi araştırılmış ve bunlardan 834 kişinin mevcudiyeti tesbit edilmiştir. Bu 709 kişi içinde 106 tane serseri, 181 fahişe, 142 dilenci, 64 acizlere Devletin yaptığı yardımla geçinen kimseler olduğu 86 tanesinin suçlu ve

yalnuz 140 nın normal olduğu ve bu normal olanlar müstesna diğerlerinin hepsinin tam manası ile alkolik oldukları görülmüştür [19] [20].

Fuhşa temayülün de irsiyeti kabul edilmektedir. Fakat bu sahada yapılan aile tetkiklerini bir neticeye bağlamak çok müşküldür. Çünkü fahişeler ekseriya aileleri ile alakalarını keserler veya aileleri hakkındaki sorulara yanlış cevap verirler. Bu güçlüklerine rağmen Prof. Bonger [21] Edinburg fahişeleri arasında yaptığı araştırmalarda şu neticeyi elde ettiğini bildirmektedir: İki fahişe ananın dört, beş fahişe ananın üç, on fahişe ananın iki ve 24 fahişe ananın bir kızının fahişe olduğu görülmüştür.

Şüphesiz suçlu aileler üzerinde araştırma usulü müsbet netice verilebilir. Yalnız insanlar üzerindeki irsiyet araştırmalarında hata ihtimallerini daima gözönünde tutmalıdır. Diğer taraftan suçlu aile üzerinde tetkikat yaparken hakkında malûmat alınmayan fertler, sıhrî hırsınların tesbitine imkân bulunamamak gibi güçlükler [22] daima mevcuttur.

Suçlu psikolojisi üzerinde yapılan tetkiklerin verdiği neticeler, bütün sebebi veraset olarak kabule imkân vermemektedir. Muhakkakki miras veraset kadar ve hattâ ondan daha fazla suçlu psikolojisi üzerinde müessirdir. Bu tesir bazı cemiyet yapısına bağlı suçlularda daha fazla kendini göstermektedir. Eğer fahişe anadan yine böyle bir evlat doğmuş ise, bunda her halde verasetten ziyade muhit, görenek, sürüklenme tesirlerini aramak lâzım gelecektir. Suçlu psikolojisi kanaatimize göre, bu iki unsurdan ileri gelir. Yalnız suçludan suçluya ve suç nevine göre bu iki unsurdan birinin rolü diğerlerine hâkim olabilir. Hattâ diğeri mevcut olmasa dahi bazı nevi suçları meydana getirebilir. Evveliden, şekillere bağlı kalarak ve bütün suç ve suçlulara tatbik edilebilir bir kaidenin bulunmasına imkân yoktur. Bu sahada katî kaidelere bağlanmaktan çekinmelidir. Her hâdiseyi tetkik etmeli ve ondan sonra hüküm vermelidir. Verilecek hükmün ehemmiyeti çok büyüktür. Çünkü asıl sebebin irsi veya içtimai oluşuna göre suçlu hakkında tatbik edilecek tedbirin nevi değişecektir.

İrsi olduğu şüphe dışında olan vakalarda katî tedbirlere müracaat etmeğe cemiyetin hakkı vardır. Eski devirlerde babalarının suçundan dolayı çocukları da ceza görürlerdi. Daha medeni bir devirde yaşadığımız için böyle bir tedbire müracaat edemeyiz, fakat cemiyetin bünye-

[19] Aynı mahiyette araştırmalar hakkında, Garafalo, s. 98; Sadı İrmak, s. 25, Aleksander, Boğsuzel Üniversitesi, Antropoloji İktisadi notları, s. 12.

[20] Aynı mahiyette, Fezer Taşkarası, s. 37

[21] Aleksander, s. 13

[22] Garafalo, s. 99

sini bozan irsi kusurların intikaline uzayıp gitmesine müsamaha edilemez. Garafalo [23] nun dediği gibi (suçluarın çocukları, babalarının suçundan dolayı cezalandırılmamazlar. Fakat bu çocukların doğmasına mâni olunabilir).

Ceza hukukundaki emniyet tetbirlerinin muvaffakiyeti suçlu psikolojisinin sebeplerinin iyi teşnis ve tesbitine bağlıdır. Bıhassa ceza ve cezanın infazı meselelerinde ceza hukukuna yoi göstericiliğe başlamış olan psişiyatrının verimlerinden azami derecede istirade etmeliyiz [24].

II. CEMİYETİN SUÇLU PSİKOLOJİSİNE TESİRİ

Suçlu psikolojisinin yalnız doğuştan gelen unsurlarla yapıldığını zannetmek, içtimai tesirlere yer vermemek, veya bu tesirlerin ehemmiyetini küçüksemek doğru değildir. Cemiyet insanın doğduğu andan itibaren hükmünü yürütmeğe başlar. İtiyatlarımızı cemiyetten kazanırız. Düşüncelerimizin, şefkat veya nefret duygularımızın büyük bir kısmı aile görgüsünden gelir. Büyüklere hürmet, aile sevgisi gibi hislerin doğuşunda aile muhitinin tesiri çok büyüktür. Diğer taraftan memleketimizin bazı taraflarında mevcut olan kan gütme halleri daha küçük yaşta iken çocuğu intikam hissi ile beslemek, büyütmekte, nihayet kötü bir aile tesiri demektir.

Cemiyetler, insan kütleleri büyük denizlere benzerler. İçlerinde birbirine zıt cereyanlar hüküm sürer. Bu sebeple suçlu psikolojisini anlamak için her halde cemiyetin büyük cereyanlarını (cemiyet kanunlarını) bilmek gerektir.

Cemiyetin suçlular üzerindeki tesirini birkaç bakımdan incelemek lâzımdır.

a) Medeniyet: Medeniyetin suç adedini azalttığını iddia etmek hemen hemen imkânsız ise de suçların nevi ve mahiyetleri üzerinde tesir icra etmiş olduğu şüphenin dışındadır. İnsanlığın emekleme devrinde (kan suçları) diyebileceğimiz suçlar şimdikinden şüphesiz daha çok fazla idi. Medeniyet bu gibi suçlar üzerinde azaltıcı bir tesir icra etmiş-

[23] Garafalo, s. 276

[24] Fahrettin Kerim Gökay, adı geçen makaleden: (Psişiyatrının behresi olan için de yaşadığı sosyetelelerin zaafını daha iyi görür, bunların sarsıntılarını menşee ve seyrini daha iyi inceler, içtimai hayattaki bozuklukların sebeplerini ve bu bozuklukların fertler üzerinde tesirlerini etüd ederek ona göre çareler arar. Evlenme geçimsizlik, boşanma gibi aile işlerinde cemiyet barometresinin ayarını tanzim eder. Cürümler ve diğer karanlık işlerde adalet terazisi, ibrenin doğrudan şıpmamasına yardım eder, cürümlerin menşelerini arar, mahiyetlerini, cürümleri kolaylaştıran ve onlara karşı alınması gereken tetbirleri inceden önceye teklif eder).

tir. Bugünkü suçlar daha ziyade hileli, incelmış zekâ eseri suçlar halindedir, büyük dolandırıcılıklar gibi.

Hakiki medeniyet suçta mücadeleyi, başkasının hakkına el uzatmayı, önlemek işini kendine gaye bilmıştır. Anlâk kaidelerinin insanlar üzerindeki daimi tesirinin suçu önleyici bir tesir icra ettiği şüphenin dışındadır. Fakat muhakkak olan bir şey varsa o da cemiyetin bünyesi içindeki doğuştan suçlu insanlar, vücutta daima mevcut olan mikrop-lar gibi, zararsız bir halde kalırlar. Cemiyetin zayıf devirlerinde suçların artışı sebebi de budur.

b) Tahsil: Meşhur bir söz vardır (bir okulun açılması, bir ceza evinin kapanmasıdır). Yalnız bu sözün değeri, yani bir ceza evini kapayabilmek, suçlu adedini azaltmak, her şeyden evvel okulun mahiyetine bağlıdır. İlk öğretimin suçluluğu azaltacağını zannetmiyoruz Ferri'nin dediği gibi (alfabe veya gramerin suçluları azalttığını zannemek hayal peşinde koşmaktır).

Bilgili adamın suçu daha kurnazca işlenmiş olmaktan ibarettir. Ancak bilginin yanında içtimai telkin suçu önleyici olabilir. Okulda okunan değil, görülen şey (iyi görerek) yeni teşekkül eden çocuk ruhu üzerinde ıslâh edici, iyiye yöneltici tesirler yapar. Cemiyet bünyesindeki bütün görenekler ahenk birliği içinde, tesir yaparsa netice müspet olabilir. Bu sebeple evinde, kötü tesir altında kalan çocuğun, okulda iyi görenekle karşılaşması çocuğun (karakteri üzerinde hiçbir iz bırakmadan kaybolup gider) [25].

c) İktisadi unsurlar: Sosyalistler bugünkü iktisadi yaşayış suç kaynağı gözü ile bakarlar. İş servet bölümündeki müsavatın cemiyete aykırı düşünceleri azaltacağına, bu suretle suçu da önliyeceğine kanidirler. Sosyalistlere göre suç içtimai haksızlığa karşı bir reaksiyondan ibarettir.

İnkâr edilemezki cemiyeti suçlu sayan sosyalistlerin birçok noktalarda hakları vardır. Bozuk düzensiz, tek sınıfı koruyan cemiyetler, suçlu insan zümresini mütemadiyen artırır. Yalnız her şeyi cemiyete yüklemek, suçluları büyük bir haksızlığın kurbanları gibi telâkki etmek doğru olamaz. Biz suç sebebinin yalnız cemiyetten değil, suçlu insandan fertten de gelebileceğine kaniz. Ne cemiyetin kötü tesirini ne de ferdin doğuştan suçluluğunu inkâr etmiyecek bir ceza hukukunun istikbaline kani bulunuyoruz.

Fakat şu noktayıda işaret etmek lâzımdır ki; cemiyetin muayyen bazı sınıfları iktisadi şartlardaki ufak bir değişiklikten mühim surette

[25] Garafalo, s. 152

müteessir olacak durumdadırlar. Günlük kazancı, günlük ihtiyacına ancak yeten kimselerin, kazanç miktarı ile ihtiyaçlarını giderecek miktarın arasında daimi veya geçici bir muvazene bozukluğu mukavemet imkânına sahip olmayan kimseleri ihtiyaç için suç işleyen kimseler vaziyetine sokabilir. İctimai - iktisadi krizler, zamanında muayyen bazı suçların artışı da bunu gösterir.

Fakat ne de olsa, içtimai unsurlarla izah edilemeyen suçlar daima mevcuttur. Hırsızlık suçunun iktisadi darlık yüzünden işlenmesi imkânı vardır. Fakat, meselâ kıskançlık yüzünden adam öldürmenin iktisadi unsurlarla, hiç olmazsa doğrudan doğruya, izahına imkân yoktur. İktisadi refaha fazlası ile ulaşıp insanlarda bile kıskançlık, daha fazla servete matik olma hırsı veya her hangi bir kötü his suç sebebi olabilir. Eğer pozitivistlere inanmak lâzım gelirse, suçun nevine de ehemmiyet vermek doğru değildir. İşlenen suç bir şekilden ibarettir. Adam öldürmek, dolandırıcılık, ırza geçme, iftira, emniyeti suiistimal, bütün bunlar birer şekildirler, asıl mühim olan suç işleme temayülüdür. Bu temayülün haricileşmesinden, şekil kazanmasından ibaret olan suçun ehemmiyeti olamaz.

İktisadi unsurların tesiri başka cephelerden de tetkik edilebilir. İktisadi rejimin suç üzerine tesiri ihmal edilmemeli, iktisadi düzeni kurarken suç sahasında husule getireceği neticeleri de gözönünde tutmalıdır. Eğer dahili ticarete serbest mübadele sistemini kabul edersek bundan birtakım suçlar dogar, birtakım suçlar azalır. Eğer fiyat murakaba ileri gidelim inhisar yahut her sahada aşırı iktisadi bir Devletçilik yine bazı suçları doğurur, bazı suçları azaltır. Netice şudur: İktisadi rejimi tesbit ederken işin kriminolojik cephesini de ihmal etmemelidir.

ç) Serbesti: Bazı müellifler pek haklı olarak, hürriyeti suçu artırıcı bir unsur olarak telakki ederler. Lucas, 1828 şöyle yazmıştır: (Hürriyetin tekâmülünden ibaret olan medeniyet hürriyetin suiistimalini de artırmıştır) [26]. Çünkü vatandaşa hürriyetini kullanmak hakkı verilmezse, bu hakkın suiistimali de mevzuu bahis olamaz. Bir misal alalım: Matbuat hürriyeti olmayan bir memlekette matbuat suçlarına tesadüf edilemez. Fakat bu suç yokluğu, iyilik değil kötülük âlametidir. Diğer taraftan meselâ muayyen bir devirde, matbuat suçlarının arttığını göreyerek endişeye düşmek her zaman doğru değildir. Suç artışına mukabil, serbesti rejimindeki tahavvülleri nazara almak lâzımdır. Genişleyen bir serbesti ile suç muvazi olarak artar. Ancak endişeyi mucip olan cihet serbesti derecesi sabit kaldığı halde suçun artmasıdır.

d) Kanunlar: Kanunların, bilhassa cemiyet bünyesine uymayanların, suç üzerindeki tesiri inkâr edilemez. Burada yalnız ceza kanunları değil, bütün kanunları işaret etmek istiyoruz.

Evlenme yaşını tesbit eden veya boşanmayı kolaylaştıran veya zorlaştıran bir kanunun gayri meşru yaşama hallerine, umumiyetle cinsi suçların her şekli üzerinde müessir olacağı, veya gayri meşru çocuğu tanımayı güçleştiren bir kanunun kendi veya yakınlarından birinin (namusunu kurtarmak için yeni doğmuş bir çocuğu öldürmek) veya çocuk düşürmek suçlarına geniş miyasta tesir edeceği tabiidir.

Yalnız bu sahada aşırı neticelere varmaktan kaçınmalıyız. Çünkü öyle kanunlar öyle müesseseler vardırki, cemiyet bunlardan vazgeçemeyecek hale gelmiştir. Bunlar zaruridir. Meselâ gümrükler, olmasa kaçakçılık olmaz, evlenme müessesesi mevcut olmasa zina suçu husule gelmez, para mübadele vasıtası olmasa idi, kalpazanlık suçu olmazdı. Fakat bu düşünce şüphesiz doğru değildir. Doğru olan şey zaruri olmayan yasakların cemiyet bünyesine uymayan yapmacık müesseselerin suç üzerine tesiridir.

Münhasıran ceza kanunlarının suç üzerine tesirine gelince: Bunu cezanın önleyici tesiri bakımından tetkik etmek lâzımdır. Ceza mahkûmu ıslâh, müstakbel suçluları da suç işlemekten vazgeçirtecek mahiyette olmalıdır. Suç işlemeği tasarlayan kimse, göreceği cezanın şiddeti karşısında ırkırmeli ve suç işlemekten sarfı nazar etmelidir. İşte bu sebeple cezaların (önleyici tesiri) olduğu kabul edilmiştir. Acaba bu düşünce doğru mudur? Psikolojik bakımdan meseleyi iki ayrı cepheden araştırmak lâzımdır:

aa. Normal suçlu - suçtan elde edilecek kazanç veya tatmin edilen arzu ile cezanın doğuracağı azap ve mahrumiyet arasında büyük bir fark mevcut olduğu takdirde önleyici tesir kendisini gösterir. Böyle bir farkın mevcut olmaması hattâ bu iki vasıf arasındaki denklik suçlu üzerinde hiçbir tesir icra etmez.

Diğer taraftan unutmamalıdırki, fiilin şahısta husule getirdiği azap ve elemnin çok şiddetli ve âni oluşu her türlü ceza korkusunu, tesirsiz bırakır. Açlıktan ölmek üzere bulunan kimsenin hırsızlık etmesi gibi. Kanunumuzda zaruret halinin ve buna benzer müesseselerin psikolojik bakımından izahı budur.

Normal suçlu üzerinde cezanın sadece şiddeti değil, muhakkak oluşu önleyici tesir yapabilir. Her suça ölüm cezası verilmiş olsa dahi, suçların azalmasını temin etmeğe imkân yoktur. Suçlunun, suç işlediği anda, muhakkak ceza göreceği kanaatını taşıması lâzımdır. Her suçlu, cezaya

katî değil, muhtemel bir netice gözü ile bakar. Suçluda en ufak bir kurtuluş umidini bile bırakmazsak ancak o zaman cezanın önleyici tesirinden bahsedebiliriz.

bb. Anormal suçlu - Bunlar üzerinde ne cezanın ıslâh edici, ne de önleyici tesiri vardır. Anormal suçluara verilen ceza, cemiyet menfaati bakımından, hiç fayda temin etmez.

e) Büyük içtimai hâdiseler: Tetkik ettiğimiz sosyoloji unsurlar fert üzerinde topluluğun tesirini göstermeğe kâtidir. Cemiyetin fert üzerinde bazı istisnai hâdiselerin tesiri ile daha hâkim bir vaziyete geçtiği, bazan onun bütün iç durumunu mahvettiği görülmüştür. Birbirini takibeden ve uzayıp giden ezici hâdiseler, iktisadî güçlükler, harâer, kara haberler, insanların asabını ve kendilerine inanma kudretini azaltır: (Harb sahasında yanında bir obüs infilâkını takiben dili tutulanlar, eli çolak, beli kanbur, ayağı topal olup bilâhare ruhî bir telkin ile açılanlar çoktur. Keza uzun müddet cephe mahrumiyet içersinde yaşananlarda, talihsizlikle esir olup uzun müddet tel örgülerde kalanlarda erken bunama tablosuna müşâbeheri fevkalâde arzeden esaret psikozları görülmektedir) [27].

Cemiyetin tesirleri iyi olabileceği gibi, kötüde olabilir. Suçluya cemiyetin ne şekilde tesir ettiğini, cemiyetin teşkilâtlanmış olup olmasına görede tetkik etmekte fayda vardır.

A - Şekilli topluluklar: Bunlara cemiyetler ismi vermek daha doğru olur. Bir şekle bağlıdırlar, ekseriya hükmi şahsiyeti haiz ve evvelden tesbit edilen prensip ve kaidelere uygun şekilde hareket ederler. Azalarının kimler olduğu, hakları, vazifeleri malûmdur. Azalarından birinin yolsuz hareketi karşısında suçlunun kim olduğunu kolaylıkla tâyin etmek mümkündür.

Şekilli topluluklar, teşkilât, iş bölümü, ahenk içinde çalışma bakımından bir uzviyet gibidir. Muntazam ve makul işler, muayyen bir gayeye doğru yol alır devlet, muhtelif kurumlar, siyasi fırkalar, şirketler baro vs. Bunlar hep şekilli topluluklardır [28].

İşte bu şekilli toplulukların suçlu psikolojisi üzerindeki tesiri şekilsiz toplulukların tesirine benzemez. Tesir iyiliğe doğrudur. Şekilli cemiyetin gayesi intizamsızlığı, anarşiyi önlemek ve hâdiseleri tesadüfün seyrine bırakmamaktır. İdeal şekilde teşkilâtlanmış bir topluluk içinde suç miktarının, çok asgari hadde indirilmesinin mümkün olduğu kanaa-

[26] Garafalo, s. 184

[27] Gökay (Fahrettin Kerim) s. 66

[28] Kesler, s. 123

rindeyiz. Eğer halen şekilli cemiyetler içinde de suç işleniyorsa bunun sebebi teşkilâtın iyi olmaması veya iyi işlemeyişi veya bu teşkilâtın suç işlenen muhite kadar ulaşmamasıdır

Fakat teşkilât ne kadar zayıf olursa olsun, teşkilâtlı toplulukların suçlu insan üzerindeki tesiri, teşkilâtsiz toplulukların tesirinden daha az bozucudur. Çünkü teşkilâtlı topluluklar, âzalarına bazı mânevi kuvvetler verir. Fert bu kıymetleri münakaşa etmeden, bilmeyerek kabul eder. Bu kıymetler onun için en büyük hakikatlerdir.

İlk iptidai topluluklardaki ceza sistemi bir işkence halinde idi. Yavaş yavaş topluluk şekil kazanınca caza insanileşti. Bugünkü ceza sisteminde işkence vasfı yoktur. Geçmişten kalan izletin de yavaş yavaş silineceği ümidini veren belirtiler vardır.

Bu işgenceden insanileşmeye doğru giden anlayış tekâmülünü cemiyetin teşkilâatlanmasına borçluyuz. Cemiyet bize diğer insanların hattâ bunlar suçlu bile olsalar, şahsına, sırf insan oldukları için, hürmet etmek kaygusunu vermiştir. İnsan hakkının tanınması, ceza mesuliyeti üzerine tesir etmiş ve suçluya merhamet etmek, mesuliyetini tahdit eden sebepleri araştırma mecburiyetini doğurmuştur.

Bugün suçun sebeplerini araştırıyoruz, bulduğumuz sebepleri izaha yelteniyoruz. Bu emek boşa gitmez. Çünkü (izah etmek geniş ölçüde mazur görmektir. Anlamak için uğraşan her kudret, vurmak için uğraşacak, kudreti azaltır) [29].

Cemiyetin kudreti karşısında ferdi unsurlar değerini, mühim mikyasta kaybetmiştir. Cemiyetin tükenmez ömrü yanında insan hayatı saniyeden daha kısa gözüktür. Bütün ağırlığı ile fert üzerindeki cemiyet baskısı, suç denilen hâdise ife az çok ilgilidir. Suçun içtimai sebeplerini araştırmak için sarfedilen gayret, yalnız suçlunun mesuliyetini azaltmakla kalmaz, cemiyetin bir ferdi olmak bakımından bizim mesuliyetimizi de ortaya kor. Suçsuz olan bizlerin, acaba suçlunun işlediği suçta, uzak bir mesuliyet hissemiz yok mudur? Suçluyu suçundan döndürmek için gereken tedbirleri almak elimizde iken niçin almadık?

İşte bu insanca soruların yükü altında cemiyetin suçlu üzerindeki tesiri anlaşılmiş ve mesuliyet cemiyetle suçlu arasında paylaşılmıştır. İşkencenin, dayak cezasının, gözler oyularak, tırnaklar sökülerek infaz edilen ölüm cezasının niçin ceza sistemlerinden çıkarıldıkları, hürriyeti bağlayıcı cezaların ana ceza haline gelişini, küçük yaştaki suçlular hakkında hususi bir ceza yaratmak lüzumunu, adli tevbih, tecil, meşruten tahliye, memnu hakların iadesi, maznuna müdafaa hakkı verilmesi,

[29] Duru (Kâzım Nami, s. 341

anormal suçluların teşhisi için uğraşmak lüzumunu, alkoliklerin, keyif verici maddeleri kullananların cezaya değil, tedaviye muhtaç olduklarının niçin kabul edildiğini, bir kelime ile insana yakıştır bir ceza hukukunun doğuşunu ancak bu suretle izah edebiliriz.

B - Şekilsiz topluluklar: [30] Bunların fert üzerindeki tesirlerini ilmi bir şekilde ilk defa tetkik eden Gustave Le Bon dur.

Bir topluluk içinde bulunduğumuz zaman, kendimizi dinleyelim, düşüncelerimizi kanaatlarımızı tetkik edelim. Yalnız olduğumuz zamankinden daha başka türlü düşündüğümüzü, hareket ettiğimizi anlarız. Bu fark topluluğun fert üzerindeki tesirinden gelir.

Topluluk içinde ferdin şuur bakımından şahsiyeti kaybolmuştur. Fikirler, hisler tek bir hedefe çevrilir. Gustave Le Bon un tabiri ile ortaya yep yeni bir (psikolojik topluluk) çıkar [31]. Biz bu bölümde bilhassa içinde bir heyecan havası esen topluluklardan (sokaklarda kalabalık bir külenin yürüyüşü, bir kaza herhangi bir hâdisese sebebi ile biriken halk yığını, kederli veya sevinçli haberleri dinlemek için umumi bir meydanda toplantı, mitinkler, nümayişler vs. gibi) bahsetmek istiyoruz.

Bazı unsurlar topluluğun psikolojisini daha bariz bir hale kor. Heyecan artar. Bunların birbiri ile temasından elektriki bir muhit hasil olmuş gibidir.

Şekilsiz toplulukların, yığınların vasıflarını şöylece sıralamak mümkündür:

aa. Yığın içinde fert, şahsi murakabasını geniş mikyasta kaybeder.

bb. Topluluk psikolojisinde her şey olduğundan daha fazla büyür. Heyecanlar sevgi, saygı gösterileri, korku vşaire binlerce defa büyüyen bir adeseden geçmiş gibi muazzam bir şekil alırlar.

cc. Yığın hiçbir şeyi tam anlamaz. Her şey müphemdir. Yığın içinde fert müphem surette hisseder, fakat hareketlerinde katı ve kırıcıdır. Yığın psikolojisi met ve ezir halindedir. Durgunlaştığı yüksekliği anlar vardır. Fakat bariz vasfı hareket için bekleyiş halidir. Patlamak için ufak bir düğmeye basılmasını bekleyen bir bomba, bir araziye mahvetmek için bendin yıkılmasını bekleyen sular gibi.

çç. Hâdiseler yığın içindeki ferde başka türlü gözükür. Bir çılgılık, manâsız bir bağırma, ne söylediği pekte belli olmayan bir kimsenin yüksekçe bir yerde halka hitap etmesi, kütleyle yürüyüşe getirebilir. Fakat aynı hâdiseler fert yalnız iken cereyan etse, hareket hususunda tereddüt eder.

[30] Prins, s. 121, m. 199

[31] Le Bon, s. 12

dd. Topluluk bilmeden hissetmeden kendini fiili bir şefin idaresi altına kor. Bunlara daha ziyade (sürükleyiciler) demek lâzımdır. Sürükleyiciler, ekseriya kafa adamı değil hareket adamıdır [32].

Ekseriya ileriye görmeyen kimselerdir. Sürükleyiciler arasında (névrosés) ler, yarı delilere tesadüf edilir. Sürükleyicilerde kendi nefsi-ni koruma hissi sönmüş gibidir. Sürükleyiciler ancak normal insan oldukları ve bizzat kendileri gayeye şuurlu bir şekilde inandıkları zaman hakiki şef olabilirler. Bu sebeple ihirilâl zamanlarında binlerce sürükleyici çıkabilir. Hakiki şef ise ya birkaç tanedir, ya hiç çıkmaz.

ee. Yığın içinde fert her türlü telkine kapılacak bir durumdadır. Başkalarının düşünceleri, sözleri onun üzerinde derin tesirler yapar, bu tesirler başka başka neviden türlü istikametlerden gelir, ferdin ruhunda aksî sedalar husule getirir, bunlar birleşir, bir çığ haline gelir Şuur kontrolünü kaybetmiş olan fertte telkin edilmeğe müsait durum uyanmıştır. Yığın harekete geçer, adamlar öldürülür, mallar yağma edilir, suçlar birbirini takip eder. Bu suçlardan kimi mesul tutacağız?

Topluluğun psikolojisini bilen için hakiki mesul topluluktur. Fakat ekseriya şöyle hareket edilmektedir. Yığın harekete geçtiği zaman suçu işlemiş olanlar yine şahıslardır. Suçu iradeleri ile işlemişlerdir, tecziyeleri gerekir.

Kanaatımıza göre bu düşünce, imkânsızlıktan gelen ara bulucu bir hal çaresidir. Maddi bir varlık olmayan topluluğun mesul edilmesine imkân yoktur. Büsbütün cezasız bırakmadansa, suçun ikâna vasıta olanı cezalandıralım. İşte kanunumuzun kabul ettiği sistem de budur. Ceza kanununun 463 üçüncü maddesi müessir fiil ve adam öldürmek suçlarını (birkaç kişi birlikte yapmış olupta failin kim olduğu belli olmazsa bunlardan her birisi hakkında fiil için tâyin edilmiş olan ceza üçte birden yarıya kadar indirilerek hükmolunur). Demek ki ceza verilecek fakat bu ceza tahfif edilmiş bir ceza olacaktır. Yalnız bu maddenin tatbiki için esas şart şudur. Birkaç kişi içinden suçun kimin tarafından işlendiğinin meçhul kalmış olması. Suçu işleyen belli değilse, ceza topluluğa katılanların hepsine şamildir. Fakat eğer suçu işleyen belli ise cezayı o şahıs görecektir, ceza tahfif edilmiş değil, tam olacak ve topluluğa katılan diğerleri cezadan kurtulacaklardır.

İşte kanaatımıza göre doğru olmayan cihette budur. Eğer yığınların suçunu işleyen dâima en kötü, en fena olanlar olsa idi, bu düşünce doğru olarak kabul edilebilirdi. Fakat büyük bir ekseriyetle yığınların

[32] Le Bon, s. 98

suçunu işlemeğe alet olanlar, iradesi zayıf, yığın psikolojisinin tesirlerine mukavemet edemeyecek kadar ruh iktidarsızlığı, bir nevi rubi açiz içinde topluluğun tesirine fazla kapılanlardır. Yani işlediği suçta tabiatında onu zayıf yaratmak suretiyle mesuliyeti vardır.

Asıl kütleyi harekete getiren sinsi kuvveti cezasız bırakıp kütle içinde belkide en fazla acınacak bir halde diyebileceğimiz kimseyi cezalandırmak bizi tatmin etmemektedir [33].

Doçent Dr. Faruk EREM

[33] Topluluğun psikolojik tesiri bu gün bazı memleketlerde nazari psikoloji sahasını aşarak, kanun hükümlerinde yer alan bir mefhum haline gelmiştir yetki İtalyan ceza kanununun 62 inci maddesine-bent 3-: (heyecanlı ve kalabalık bir topluluğun telkini altında kalarak suç işleyenler)in cezasını azaltmaktadır. Bu maddenin tabiki şu şartlara bağlıdır: a. bu içtima veya topluluğun hükümet veya kanun tarafından menedilmemiş olması, b. failin itiyadi veya suçu kendinde meslek edinmiş işinseler - aynı kanunun m. 102, 105, 108 - den olmaması.